

Олеся АВРАМЕНКО

**МИТЕЦЬ ІЗ СЕРЦЯ «НОВОЇ ХВИЛІ»
УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ**
Олександр Гнилицький

Пішов з життя Олександр Гнилицький. Ніби з легкою усмішкою сховався, розчинився у численних власних віддзеркаленнях — фотографічних і живописних та наших спогадах, де картинка з ним — завжди світла, незважаючи на годину дня й погоду. Душа його тепер вільна й може прийти до кожного з нас, кому це потрібно, у роздуми — для діалогу. Та найкраща розмова може відбутися через роботи, створені протягом життя. Адже для Олександра Гнилицького найважливішим, найпершим було «картини виставити, а не продати», його щиро цікавило «хто прийде на виставку і як зреагує. Власне все це заради діалогу, заради реакції» [1].

Олександр Гнилицький формувався як митець за часів перехідного періоду (згадаймо китайське прокляття-побажання жити за часів перемир'я), що в Україні затягнувся на 20 років. Час, коли молоді українські художники дізналися й усвідомили, що не лише держава може й повинна вибудовувати художню стратегію, тим паче одну-єдину для всіх і кожного митця та глядача. виявилось, що вони самі можуть і мають стати творцями художніх стратегій. Така традиція вже близько ста років була притаманна новітньому художньому життю в географічно такій близькій Європі та далекій Америці — програми, маніфести, плани, сценарії... А вони, виховані й заховані за залізною завісою, були відлучені від живильних потоків європейської культурної традиції, не мали й гадки, як до неї підступитися. Проте це не зупиняло. Йшли вперед, жадібно ковтаючи, іноді аж подих переймало, свіжі повіви свободи, які ніс пресловутий і безжальний вітер змін.

Яскраво виражена конфліктна ситуація між замовником і художником стала нормою ще з того часу, коли художник визначив себе автором-виконавцем власного твору й поставив під ним підпис. За радянських часів цей конфлікт ховався глибоко в нетрях свідомості й підсвідомості кожного, навіть дуже успішного й благополучного, з точки зору того режиму, митця. Кожен, хто тоді

ставав художником, намагався або якось розв'язати для себе цю дилему, або пускав її самопливом, або взагалі пасував, старався не думати і переставав бути митцем, чи, навіть, не ставав ним ніколи, залишаючись назавжди забезпеченим ремісником.

Зовні у поведінці Олександра Гнилицького спротив і бунтівливість були непоказовими й без зайвих театральних ефектів. Проте кожен його крок на теренах мистецьких ставав насправді революційним і непересічним, не лише для самого митця, а власне для подальшого руху нового мистецтва цілої країни. Сам же він й близьке коло людей сприймали їх звичайним собі поступом, як вдих і видих повітря. Уперше виразно побачили його роботи на справді епохальній, поворотній для української образотворчості виставці «Молодість. Відвертість. Перебудова» у березні-квітні 1987 року. Тоді ж там приголомшували й роздирали-руйнували звичні традиції соцреалістичної візуальності та радянських естетичних цінностей Гліб Вишеславський, Олег Голосій, Роман Жук, Дмитро Кавсан, Сергій Панич, Валентин Раєвський, Костянтин Реунов, Олександр Ройтбурд, Арсен Савадов, Олександр Сухоліт, Ілля Чичкан....

Олександр Соловійов, чия діяльність великою мірою спровокували вияв талантів та плідний творчий пошук цілого покоління художньої «хвилі», яку тепер упевнено називають «ноюю», коротко, штрих-пунктирно намітив траєкторію руху Олександра Гнилицького. Це виглядає приблизно таким чином. Від так званого «кучерявого стилю», що перегукувався з українським необароко, через живописний аскетизм, а потім артистичну симуляцію академічної школи, через «деконструктивний метод тлумачення» цитат мистецтва до прихованого настрою «тихого жаху»; Олександр Гнилицький одним з перших в Україні зробив відео: виступив автором, режисером-постановником і оператором поеми-акції «Спляча красуня у скляній труні» та фільму «Криві дзеркала». Згодом він звернувся до «архаїчних медіа» — камери обскури, «чарівного ліхтаря», перетворюючи їх на «нові медіа». Створив з однодумцями міждисциплінарну культурну організацію «Інституція нестабільних думок» і в дуєті з дружиною та колегою Лесею Заєць «кінематографічно медитував», створюючи проекти «Візуальний вініл», «Кімната», «Медіа комфорт», в них «знайшов оригінальну технологію балансування між реальним і синтезованим світами». Ще одним напрямком творчості Олександра Гнилицького був різновид скульптури-муляжу «Механічний скелет, що пускає мильні бульбашки», «Могила для тамагочі», «Страйкуючий шахтар». І знову він повертається до живопису, втім, і не полишаючи його ніколи: з одного боку виникають картини псевдонарративного плану, де «перекодовує міфологему та семантику персонажів культових мультфільмів, телесеріалів, казок і легенд, з іншого — «іконізує» дрібні побутові предмети, збільшуючи їх до абсурдних, не функціональних розмірів і перетво-

рюючи магічним ілюзіонізмом нібито реалістичного письма на дивні, загадкові й незбагненні «речі в собі» [2].

Магія світла й тіней вабила, чарувала й відкривалася йому. Переломлення світла у дзеркалах і дзеркальних об'єктах, здається, відкривали йому світ у повнішому вимірі й усюди він знаходив себе. Всі його «зустрічі» та співпраця з відео, медіа зовсім не були натужним прагненням опинитися «в руслі», як траплялося з колегами, він сам творив річище для власного творчого току. Ніяка техніка, ніякі цифрові технології врешті не владні були відібрати з його рук пензель чи відштовхнути від полотна. Сам досвід роботи з новітніми технологіями перетворювався на інструмент переважно живописного висловлення.

Найбільш медитативними виявилися картини, написані протягом останніх кількох років, особливо під час хвороби. Головний персонаж в них —всесвіт, космос, з яким спілкується душа художника. На космос обертається не лише безмежний простір, а й обмежений світ умивальника, дверної ручки, сільниці або люстри, в блискучій поверхні деталей яких художник автопортретно відбився безліч разів, наповнивши тим уявну порожнечу. Водночас, відсутність людей на його картинах тепер ніби волає про самотність душі. Але драматизм у них глибоко прихований і зовсім відсутній трагізм. Це радше унаочнене відчуття себе неподільною часткою світобудови, яке відкривається небагатьом. Тема самотності й безмежності чи, точніше, усамітненого діалогу з космосом—безмежжям—Богом прозирає практично в кожній картині 2008 та 2009 рр.

Озираючись на творчий шлях Олександра Гнилицького, який урвався восени 2009 року, розумієш, наскільки гармонійною людиною та істинним митцем він був. Чомусь хочеться сказати, що пройшов-прожив своє життя «серединним» шляхом. Він ніби залишив за собою пунктирну світлу розмітку по центру того серпантина, що піднімався високими гірськими стежками, наближеними до відкритого космосу думок, почуттів, відкриттів, висловлень. Серединний шлях в тому розумінні, що художник не був таким собі Зевсом-Громовержцем у тих мистецьких колах і висотах українського contemporary art, як Арсен Савадов; не став Ікаром, якому заманулося відчутти себе птахом не лише в живописі, а й у реальному польоті, як Олег Голосій; не був «батьком» українського транс авангарду й «пророком» нових мистецьких рухів, як Олександр Ройтбурд, не проголошував «вольових» й «граничних» програм, як Олег Тістол, не прагнув монастирського життя, як Сергій Панич.... Він йшов з ними й серед них, приймаючи на себе стріли та громи нових ідей, тривалий час тамуючи у серці розпач втрати товариша-Ікара. Він усотував такі різновекторні та однаково болючі, нерідко травмуючі енергії і перетворював, перевтілював їх у медитативні, дуже тонкі й довірливі твори.

Він був утікачем. Утікав від будь-яких пут і рамок, обмежень та устоїв, тікав від усього, що відгонило б найменшою косністю, що хоч якось перешкоджа-

ло руху, ковзанню, диханню. І мова зовсім не про «показові виступи», а про природну потребу дуже пластичної, гнучкої та вільнолюбної натури. Він був текучий та м'який, увеннений у своєму плінні, ніби ріка, що давно проклала шлях своїм водам і не сумнівається у напрямі власної течії, десь прискорюючи її, а десь стишуючи й ніби завмираючи в дзеркалі озер.

Більшість відповідей на безліч питань і завдань, житейських і творчих, він, як земна людина, не знав, натомість щось відала його душа. Йому ж вистачало чутливості й проникливості дослухатися до її закликів, а також сміливості їм слідувати.

Гнилицький був романтиком — правдивим, чистим, відкритим. Його картини — суцільна поезія медитативного перетворення власних сильних почуттів. Але він нікого не навантажував їхньою силою та палкістю. Просто прочинив «зрячому» глядачеві-співрозмовнику дверцята власної душі, утаємниченого ходу в ті непрості потоки й вири, провалля й мілини, які приховує та згладжує потік живої цілющої води тої потужної ріки, якою власне я сприймаю його творчість від «Коханців під місяцем» 1987 р. і «Беладонни» 1989-го до «Люстри на Лютеранській, 8» 2009-го.

1. З розмови з художником: Bloomsday '08. — К., 2008. — С. 11.
2. Див.: Соловійов О. Олександр Гнилицький: Живопис як «річ в собі» // ArtUkraine. — 2009. — № 3(10). — С. 53–54.

Анотація. У статті простежується й аналізується творчий шлях Олександра Гнилицького (1961–2009) — художника, який був однією з ключових фігур так званої «Нової хвилі» українського мистецтва на межі 80-х і 90-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: нова хвиля, генерація, формування митця, спротив, новітні технології, інструменти живопису, рух, синтез.

Аннотация. В статье прослеживается и анализируется творческий путь Олександра Гнилицького (1961–2009) — художника, который был одной из ключевых фигур так называемой «Новой волны» украинского искусства на рубеже 80-х и 90-х гг. ХХ века.

Ключевые слова: новая волна, генерация, формирование художника, сопротивление, новейшие технологии, инструменты живописи, движение, синтез.

Summary. The article traces and analyzes the creative way of Alexander Hnylytskiy (1961–2009) — artist who was one of the key figures of the so-called «New Wave» of Ukrainian art on the verge of 80 and 90 years of the 20th century.

Keywords: new wave, generation, creation of the artist, resistance, new technologies, tools, paintings, motion synthesis.